

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ПРАКТИКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Сакаль Анастасія,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
E-mail: sakalnasta@gmail.com

Науковий керівник:
Зоряна Удич,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Актуальність цифрових технологій істотно трансформує всі сфери суспільного життя, зокрема й освіту. За таких умов особливої уваги набуває інклюзивне навчання, спрямоване на забезпечення рівних освітніх можливостей для кожного здобувача освіти незалежно від його фізичних, сенсорних чи когнітивних особливостей. Використання цифрових технологій розширює доступ до освітніх ресурсів, дає змогу інтерпретувати навчальні матеріали до індивідуальних потреб та формувати відкрите і доступне освітнє середовище.

Разом із тим інтеграція цифрових рішень в інклюзивну освіту пов'язана з певними труднощами. Серед яких: недостатній рівень технічного та практичного забезпечення, низький рівень підготовки педагогічних працівників до роботи з новітніми технологіями та дефіцит спеціально адаптованого контенту. Подолання цих перешкод можливе лише за умови спільної роботи закладів освіти, розробників технологій, педагогічних працівників і представників громадського сектору.

Дослідження впливу цифрових технологій на інклюзивне навчання є необхідним для визначення найбільш результативних підходів і засобів, що сприятимуть забезпеченню рівних можливостей. Науковці наголошують, що інклюзія не обмежується фізичною присутністю в освітньому просторі — вона передбачає повноцінну участь, право на самовираження та активну взаємодію. Особливого значення набуває розвиток м'яких навичок і мета когнітивних умінь, які допомагають людині ефективно комунікувати, співпрацювати та усвідомлено керувати власним навчанням.

Водночас зростає роль емоційного інтелекту та соціально-емоційного навчання, що сприяють формуванню емпатії, самосвідомості й відповідального прийняття рішень. Саме ці якості є підґрунтям для розбудови справді інклюзивного суспільства, яке поважає різноманітність і підтримує соціальну справедливість. Сучасні підходи до інклюзивного навчання ґрунтуються на визнанні цінності унікальності кожної

особистості, її сильних сторін і неповторного досвіду. Таке освітнє й соціальне середовище створює атмосферу безпеки та прийняття, у якій кожен може реалізувати себе й зробити власний внесок у спільний розвиток.

У період глобалізацій цих освітніх процесів і становлення інформаційного суспільства ця проблема набуває особливої актуальності, адже система освіти має оперативно реагувати на сучасні виклики й забезпечувати відкритість і доступність для кожного здобувача освіти. Протягом останніх років помітно активізувалися наукові розвідки, присвячені цифровим технологіям та їх ролі в розвитку інклюзивного навчання. Дослідники й освітні інституції зосереджують увагу на пошуку ефективних шляхів упровадження цифрових інструментів для підтримки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

Зокрема, у праці Вільямса та його колег (2021) проаналізовано вплив адаптивного програмного забезпечення на навчальні результати здобувачів освіти з інвалідністю. Отримані дані свідчать, що використання таких рішень позитивно позначається на рівні засвоєння матеріалу та посилює навчальну мотивацію. Дослідники акцентують увагу на значенні індивідуалізації освітнього процесу за допомогою цифрових засобів [8].

У роботі Лі та співавторів розглянуто можливості застосування доповненої реальності в навчанні осіб із сенсорними порушеннями. Результати підтвердили, що такі технології сприяють кращому розумінню навчального матеріалу та активнішій участі здобувачів освіти у заняттях [5]. Автори наголошують на доцільності подальшого вдосконалення й ширшого впровадження відповідних рішень у навчальні програми.

Водночас дослідження Сміта та його команди (2022) присвячене труднощам, які виникають у закладів освіти під час інтеграції цифрових інструментів в інклюзивне середовище. Серед ключових перешкод визначено технічні проблеми, недостатній рівень цифрової компетентності педагогів і нестачу спеціально адаптованих матеріалів [2]. Як шлях подолання цих викликів автори пропонують системний підхід, що передбачає підвищення професійної підготовки педагогічних працівників і створення відповідних освітніх ресурсів.

Узагальнюючи, можна зазначити, що результати новітніх наукових розвідок засвідчують вагомі можливості цифрових технологій у вдосконаленні інклюзивного навчання. Водночас для досягнення високих результатів їх застосування необхідно зважати на наявні труднощі та цілеспрямовано працювати над їх усуненням.

Із початку XXI століття в освітній сфері активно використовуються такі інструменти, як штучний інтелект, технології доповненої та віртуальної реальності [4]. Вони розширюють можливості індивідуалізації навчання та створюють додаткові умови підтримки здобувачів освіти з особливими потребами. Загалом цифрові рішення стали органічною складовою сучасного суспільства, впливаючи не лише на доступ до

інформації, а й на форми організації освітнього процесу та взаємодію між викладачем і здобувачем освіти.

Інклюзивне навчання передбачає формування такого освітнього простору, у якому кожен здобувач освіти, незалежно від стану здоров'я чи особливостей розвитку, має рівні можливості для здобуття якісної освіти. У цьому контексті цифрові інструменти відкривають значний ресурс для підтримки різноманітності в освіті: вони дають змогу адаптувати матеріали до індивідуальних потреб, застосовувати інтерактивні методи та створювати більш гнучкі освітні програми. Використання штучного інтелекту, своєю чергою, дає змогу відстежувати навчальні результати в режимі реального часу та своєчасно коригувати освітню траєкторію.

Крім того, актуалізуються етичні аспекти, зокрема питання захисту персональних даних здобувачів освіти та безпечного застосування цифрових ресурсів. Важливо не обмежуватися аналізом переваг і недоліків технологічних рішень, а й розробляти дієві механізми подолання існуючих перешкод. Лише за такої умови можна сформувати відкрите й підтримувальне освітнє середовище, що сприятиме гармонійному розвитку та самореалізації осіб з особливими освітніми потребами.

Найактуальнішими цифровими технологіями в системі інклюзивної освіти в Україні є онлайн-платформи, які мають допоміжні технології та сервіси для дистанційної комунікації з різними опціями доступності. Особливо активно використовується PocketBraille, що забезпечує можливість роботи з шрифтом Брайля на смартфоні, та BeMyEyes, який активно використовується здобувачами освіти з порушеннями зору. Також важливу роль відіграють програми для організації навчального процесу. Широко застосовуються Zoom, Microsoft Teams та GoogleMeet, що підтримують автоматичні субтитри та інші інструменти цифрової доступності. Більше про цифрові технології у таблиці 1.

Таблиця 1.

Цифрові технології в інклюзивній освіті: основні види

№	Категорія цифрових технологій	Основні інструменти та приклади
1	Технології альтернативної та додаткової комунікації (AAC)	Комунікатори Піктограмні додатки Синтезатори мовлення Додатки для побудови фраз
2	Асистивні технології	Екранні диктори Програми розпізнавання мовлення Електронні лупи Брайлівські дисплеї Адаптивні клавіатури та миші
3	Освітні цифрові платформи	Інтерактивні навчальні середовища Онлайн-курси Віртуальні класи Адаптивні системи навчання

4	Корекційно-розвиткові програми	Логопедичні тренажери Програми для розвитку фонематичного слуху Ігрові додатки для розвитку мовлення Платформи для дистанційної логопедичної роботи
5	Технології для дітей із РАС	Візуальні розклади Соціальні історії в цифровому форматі Програми для розвитку соціальних навичок
6	Інструменти моніторингу та оцінювання	Електронні ІПР Онлайн-щоденники спостережень Діагностичні цифрові тести
7	VR та AR-технології	Віртуальні середовища для соціалізації Симуляції комунікативних ситуацій

Отже, інклюзивне навчання як складова цифрової соціальної інтеграції передбачає зміну акцентів — від сприйняття обмежень до визнання унікального потенціалу кожної особистості. Сьогодні активно обговорюється значення освіти у впровадженні технологічної інклюзії: стратегічним завданням є модернізація національних і місцевих освітніх систем для формування компетентностей, необхідних для повноцінної участі в цифровій економіці.

Список використаних джерел:

1. Давиденко Г. В. Інклюзія у вищих навчальних закладах Європейського Союзу : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД. 2015.
2. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : СаммітКнига. 2009.
3. Давиденко Г. В. Теоретико-методичні засади організації інклюзивного навчання у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ. 2015.
4. Бородкіна І., Бородкін Г. Шляхи забезпечення доступності веб-ресурсів для людей з обмеженими можливостями. Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження : зб. матеріалів конф. УАДО 2019. 2019. С. 25–28.
5. Гевко І. В. Значення інноваційних технологій при здійсненні інклюзивної освіти. Педагогічний альманах. 2018. № 37. С. 236–240.
6. Костюк О. Адаптивні інформаційно-комунікаційні технології для інклюзивної освіти дітей з обмеженими можливостями. International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET). 2018. Vol. 13, No. 4. P. 4–17.
7. Криклій О. А. Концепція цифрової інклюзії: сутність, фактори, елементи. Економічні горизонти. 2022. № 3 (21). С. 62–71.
8. Удич З.І. Формування предметно-просторового середовища інклюзивного освітнього середовища. Особлива дитина: навчання і виховання (Exceptional child: teaching and upbringing). 2018. № 1 (85). С. 85–96. URL: http://194.44.132.109/bitstream/123456789/17178/1/6_Udych.pdf